

VIERA ŽEMBEROVÁ

ZA LADISLAVOM BALLEKOM

Literárna história, spolu s ňou biografické heslá venované alebo informujúce o Ladislavovi Ballekovi (2.4. 1941 Terany – 14. 4. 2014 Bratislava) upravujú svoje základné údaje o ňom, o jeho živote a viacerých spoločenských a kultúrnych činnostiach prozaika (1982 titul zaslúžilý umelec), kultúrneho funkcionára vo Zväze slovenských spisovateľov (1984–1989), krátko vysokoškolského pedagóga na Univerzite Konštantína Filozofa, poslanca slovenského parlamentu (1992–1994), kandidáta na funkciu slovenského prezidenta (1998) a naposledy veľvyslanca Slovenskej republiky v Českej republike (2001–2008).

Umelecká autobiografia prozaika, esejistu a kultúrneho i politického činníka Ladislava Balleka je za roky jeho aktívnej a neprehraditeľnej prítomnosti v občianskom, kultúrnom a umeleckom živote slovenskej a českej spoločnosti členitá, pritom nie každá žánrová či tematická výpoveď bola rovnakým, ale predovšetkým ustáleným literárnovedným postojom zhodnocovaná, čo naznačujú návraty k jeho tvorbe v debutujúcich šesťdesiatych rokoch („farebné prózy“ z rokov 1967 až 1970: *Útek na zelenú líku, Púť červená ako ľalia, Biely vrabec*), k próze zo žánrového podložia esejistiky (1998 *Letiace roky*) a kultúrnej publicistiky od deväťdesiatych rokov (1990 *Čudný spáč zo Slovenského raja*, 1995 *Trinásty mesiac. Sen noci mesačných*) po pondelok 14. apríl 2014.

Ladislav Ballek sa objektívne vymedzil nazeracím, noetickým a estetickým významom svojej novelistickej a románovej tvorby (1974–1987: *Južná pošta, Pomocník, Agáty, Lesné divadlo*) do tej umeleckej a literárnej spoločnosti tvorcov slovenskej literatúry, na ktorých sa kultúrne povedomie a vzdelávacia prax ustálili, že vkladom svojej umeleckej spisby, svojou myšlienkovou vyhranenosťou, estetikou svojho výrazu a nenáhli-

vosťou svojho štylistického zachytávania emócií, krajiny (juh slovenského pohraničia), detailu, prírodného koloritu, s osamelosťou a samotou vo vzťahoch, patrí do základného vedomostného a estetického zážitku mladších čitateľských generácií. Ladislav Ballek sa i týmto rozhodnutím stal vyhľadávanou a obľúbenou kultúrnou skúsenosťou pre mladých čitateľov, ale aj pre tých po nich, ktorí si vo svojej knižnici uchovávajú jemný, farebný a emotívne sugestívny príbeh vyňatý z románu Agáty o *Koníkovi z Orlanda*.

Ballekovým priestorom v literárnom živote od šesťdesiatych rokov sa stala próza, ktorá sa prikláňala k poetike lyrizovanej prózy, ale nevzpierala sa podnetom esteticky, filozofie, a psychologicky experimentujúcej európskej literatúre desaťročia, zo žánrov mu ostali v autorskej tvorbe blízke predovšetkým novela a román, z tematiky a problémov tie, v ktorých sa do sveta rozprávaných príbehov vnášali realie južného regiónu a vizuálne, emotívne, zážitkové premeny v citoch a zmýšľaní subtilného jedinca tvarovaného dramatickými osobnými a spoločenskými udalosťami, ale predovšetkým sociálnym či rodinným prostredím. Platónska cesta jeho protagonistu ostávala latentne zaťažovaná autentickosťou zážitku autora, zvnútorňovaním napätia, ktorý so sebou niesla pamäť, a to osobné vkladal do svojej štylistiky a do intelektuálneho zvažovania problému, do ktorého rozvinul svoju tému.

Ladislav Ballek v dávnejších literárnych rozhovoroch s Ľubošom Jurikom pri návratoch k raným prozaickým rokom upevnil poznanie literárnej kritiky o jeho literárnej solitérnosti, a on ho objasnil takto: „*program začínajúceho autora je, vraví sa, jasný: vstúpiť do literatúry, hoci aj omylom*“, pokračuje „*Ani veľmi nepreháňam, keď tvrdím, že som sa do literatúry dostal tak, že som zmeškal autobus*“, keď „*Za psieho počasia som vošiel do hostinca v Podbieli a tu, pri teplej peci, napísal som prvú kapitolu Úteku na zelenú lúku*“, aby „*Rukopis neskôršie čítal môj profesor literatúry a on ho poslal do vydavateľstva. Od tej chvíle sa mi videlo, že som netúžil byť ničím iným, iba prozaikom. Môj vstup do literatúry nebol spojený s programom, skôr; zdá sa, s náhodou, teda vonkoncom nie s programom, navyše skupinovým. Ale aj teraz sa prikláňam k názoru, že literatúra je predovšetkým tichá a trpezlivá robota*“, a to preto, lebo „*literatúru vnímam ako tok najčastejšie s vedomím jej potrieb, dnešných aj budúcich, nuž aj každodenných*“.

Roky služby na poste veľvyslanca Slovenskej republiky v Českej republike zúročil ako hlbavý, vnímavý, reflektujúci samotár, ktorý sa navracal ku svojím koreňom, do rodiny, do rodného kraja na južnej hranici, k filozofujúcim postojom voči realite, s vášnivou sústredenosťou na de-

tail, náznak, so zámerom zachytiť, glosovať a prognózovať deje ľudské i medziľudské v publikácii vydanjej v roku 2013 *Trojou a vrškom pamäti. Pisárov dlhý zápis 2000–2008*). V nej sa s pokorou voči času zosúladaľoval v ňom diplomat Slovenskej republiky v Českej republike (2000–2008), spisovateľ a meditujúci muž vyrovnávajúci sa s časom uchovaným vo svojej rodovej a rodinnej pamäti („vršky pamäti“) a v čase svojej komornej prítomnosti (28. 8. 2001–31. 5. 2008) Slováka žijúceho v Prahe a v českom spoločenskom prostredí. Žánrovo sa text otvára próze, publicistike, záznamu, memoáru, teda je to majstrovský hybrid, v ktorom dominuje impresívnosť, senzualnosť, detail, gnómicnosť vedľa jemnej ironie v rozprávačskej technike.

Ladislav Ballek v súzvuku svojich činností a rozhodnutí patrí medzi známe a pomenované entity autorskej stratégie, ale v súvislosti s esejou a „dlhým zápisom“ možno zdôrazniť i to, čo jeho zápisy robí jedinečné, je štylistik a nostalgia uložená do zapísaného prežitého času v Prahe.

Eseje v Letiacich rokoch a „vršky pamäti“ v „dlhých zápisoch“ sa k próze autora približujú svojou zvnútornenosťou, senzibilitou, nenáhľivosťou, presnosťou, potrebou vyvolávať a obnovovať vedomie autenticity ako spôsob jednotlivca ako reagovať na prítomnosť sugesciou prežitého a cíteného s rozprávačom „príbehu“ v próze a s tematizovaným „problémom“ v eseji ako spôsobu osobné zaznamenať a vyrovnáť sa s tým, čo ostáva prísne pracovné alebo aktualizované na vyjadrenie sa o niekom či niečom.

Ladislav Ballek odišiel, zostáva jeho nenáhlivé modus vivendi: „*Žijem odchodmi a návratmi, v pohybe medzi minulým a ďalším, ako hoci medzi ľudovou piesňou o sudbe a Osudovou, a to všetko najmä pre napätie, ktoré vskutku tvorí. Áno, najradšej sa pohybujem po rozľahlom priestore, rovinou a keď sa ňou tratím, rozmýšľam najsúkromnejšie, dostredivo, neskromne povedané, viem, tvorivo, aspoň tvorivejšie ako niekedy v roklíne, v ktorej človek najskôr môže očakávať dramatickú zmenu. A nemám ju rád, nie je mi vlastná (...)*“.

Ladislav Ballek mal svojich sedem divov sveta, tým štvrtým bolo písmo a otázku prečo? Svoj, v poradí štvrtý div sveta, naplnil vrchovato písmom uloženým do svojich príbehov a úvah o sebe, svete, človeku, hodnotách. Otázku, ktorá začína slovom prečo, zanechal nám.

